

Berglucht

MISSCHIEN heeft een mens niet zo heel veel nodig om gezond te leven, maar één ding kan hij niet missen, en dat is zuivere lucht. Die wordt, helaas, alsmear zeldzamer. Industrie, miljoenen auto's, vooral vrachtwagens, verspreiden dag en nacht giftige gassen die vaak gevangen blijven onder een laag wolkendek. Wie nog zuivere lucht wil vinden, moet de bergen in. Daar ontdekt men weer eens dat men longen heeft. In de benauwdheid van het lage land zou men het kunnen vergeten: niemand durft nog diep te ademen in een atmosfeer die bedorven is. Wie b.v. bij mooi weer een tocht maakt door de hoge Alpen en daarna terugkeert in een stad, b.v. het nabijgelegen Grenoble, voelt zich plots bevangen door een enorme stank. 's Anderendaags merkt men dat niet meer. Zozeer werd de slechte lucht het element waarin velen moeten leven.

Niet alleen de longen, maar ook de geest ademt vrijer in de bergen. De drukte van mensen en dingen en al de kleinheden van beneden zijn ver weg. De innerlijke dimensies van wijidheid en diepte gaan grenzeloos open, en de geest bevindt zich in een reine sfeer van het essentiële, het grote, het verhevene. In die verhevenheid voelt hij zich thuis. Voor die verhevenheid is hij gemaakt. Jammer genoeg hebben velen van die innerlijke berglucht maar weinig of geen ervaring meer. De toegang ertoe wordt versperd door gemis aan verlan-

hij een tweede kartuizerklooster stichtte in Calabrië.

Een eeuw later waren er reeds 33 kartuizerkloosters (of kartuizen zoals men ze nog noemt) met 173 monniken. Hun aantal zou weldra toenemen tot 271: niet alleen in Italië en Frankrijk, maar over heel West-Europa. Ook in Vlaanderen, waar ze het weliswaar zonder bergen moesten stellen: In Brugge — daar zijn er zelfs twee geweest — Gent, Antwerpen, Leuven, Zelem bij Diest, Nieuwpoort, en ook in Doornik en Luik. Veruit de meeste zijn verdwenen of werden tijdens de reformatie of de Franse Revolutie verwoest. Nu bestaan er nog achttien waarvan één in het hoge Noorden van de Verenigde Staten, in Arlington in Vermont, en één in Brazilië.

□

Bezoekers worden in de kartuizen niet toegelaten, tenzij bij hoge uitzondering. Zo'n uitzondering bekwam de Engelse schrijver Robin Bruce Lockhart die daarna in de meeste kartuizen werd ontvangen. Hij heeft er een mooi boek over geschreven, *Halfway to Heaven. The Hidden Life of the Sublime Cartusians*, in het Frans vertaald onder de afgezwakte titel *La vie cachée des Chartreux* (Nouvelle Cité, 200 blz., geïll., 816 fr.).

Lockhart vertelt hoe hij met de kartuizers in contact kwam. Geplaagd door persoonlijke moeilijkheden en angsten, ontving hij van een vriend de raad om —

gen, gehechtheid aan kleine belangen, negatieve vooroordelen, en misschien ook een onredelijke dieptevrees samen met een vage achterdocht tegenover alles wat ons in grootheid overtreft.

□

Toch hebben mensen zich altijd aangetrokken gevoeld door de frisse berglucht der innerlijke schouwing. Sommigen op een uitzonderlijke, onweerstaanbare wijze. Die zijn daarom letterlijk de bergen ingetrokken op zoek naar heldere eenzaamheid. Dat deed althans Meester Bruno. Hij werd geboren in Keulen in het jaar Onzes Heren 1030. Nog zeer jong ging hij naar Reims om er te studeren aan de katedraalschool, en hij toonde zich zo schitterend dat de aartsbisschop hem reeds op 26-jarige leeftijd benoemde tot rektor van de school.

De opvolger van de aartsbisschop, Manasse de Gournay, was een weinig aanbevelenswaardig man die zich verrijkte door ontvreemding van kerkelijke goederen. Bruno nam stelling tegen hem, en werd uit Reims verjaagd. Manasse de Gournay werd afgezet, ging de gevangenis in, en de pauselijke legaat wou nu dat Bruno het ambt zou aanvaarden, maar die weigerde dat, want intussen had hij de roepstem vernomen van de eenzaamheid, de roepstem van de bergen. Met zes gezellen ging hij op zoek naar een afgezonderd oord om er voortaan te leven in verborgenheid en gebed. Zij vonden wat ze zochten in het ruwe massief van de Chartreuse, een westelijke uitloper van de Alpen.

Door dichte wouden, diepe ravijnen en kloven hadden ze zich gewaagd om op 1200 m hoogte de plek te vinden die hen aanstond. Ze bouwden er zeven houten hutten en een kapel. Zo werd, wat later de beroemde *Grande Chartreuse* zou worden, gesticht. Aan een achtergebleven vriend, Raoul le Verd, die later bisschop van Reims zou worden, schreef Bruno: „Wat het voordeel en de heerlijkheid is van eenzaamheid en stilte, weten alleen zij die het hebben onderhouden. God schenkt ons hier een vrede die de wereld niet geven kan, en de vreugde van de H. Geest.” Bruno zou slechts zes jaar in de Chartreuse vertoeven. De paus riep hem naar Italië waar

als dat mogelijk mocht wezen — eens een week door te brengen in het kartuizerklooster Parkminster in Sussex. En, o wonder, het werd hem toegestaan, al werd die toestemming haast altijd gereserveerd voor mensen die eraan dachten zelf kartuizer te worden. Lockhart werd geen kartuizer, wél een ander mens en voor het leven getekend. Dat merkte hij al toen hij het klooster verliet: „Toen ik Parkminster verliet, kwam mij de wereld volkomen gek voor. Wegen, auto's, huizen, telegraafpalen... alles leek mij zo onbeduidend in vergelijking met wat ik had meegemaakt.”

De kartuizers doen niets om zich te laten kennen. De meeste mensen weten dus zo goed als niets over hen. Misschien zal het boek van Lockhart velen interesseren. Men verneemt daarin dat de monniken leven in aparte kluizen, eigenlijk kleine huizen die alle uitkomen op het grote vierkantige pand dat samen met de kerk het klooster vormt. Elke kluis heeft een boven- en een benedenverdieping. Beneden ligt de voorraad hout voor de kachel — want het kan 's winters in de bergen koud zijn — en allerlei alaaam voor handwerk. Boven is er een voorkamer die als werkplaats dienst doet, en dan het eigenlijke woonvertrek met tafel, stoel, bidstoel, boekenrek en bed. Elke monnik beschikt over een kleine afgesloten tuin waarin hij bloemen of groenten kan kweken, naar believen.

De dagorde van de kartuizers is nog steeds dezelfde als in het begin. Ze werd te boek gesteld door Guigo I, de opvolger van Bruno. Om middernacht wekt de klok de monniken uit hun slaap. In wit habijt begeven ze zich naar de kerk om metten en lauden te zingen. Een orgel is er niet. De kerk is donker. Alleen de lezenaars in het koor zijn verlicht. Omstreeks drie uur in de morgen wordt de slaap hervat, en die duurt tot zeven uur. In de voormiddag is er de plechtige mis, waarna de priesters elk apart nog de mis lezen aan zij-altaren.

Om 11 u. 30 ontvangt de monnik zijn eerste maaltijd door het loket van zijn cel. De regel vraagt dat hij daar rustig de tijd voor neemt en liefst een uur aan tafel blijft. Tussendoor kan hij, als hij dat wil, wat lezen in een stichtelijk boek. Verder wordt de dag gevuld met

REVERENDVS PATER FR. LAVRENTIVS SVRIVS
CARTHVSIAE COLONIENSIS PROFESSVS
OBIIT ANNO DOMINI M. D. LXXVIII. DIE XXIII. MAII.

*Est aliquid Suriꝝ spectare in imagine vultus,
Quos spatio exiguo sculpta tabella refert.*

*At Suriꝝ libros, magna quos texunt arte
Qui legat, ingenium cum pietate vilet.*

Laurentius Surius, die o.m. Ruusbroec in het Latijn vertaalde, was een van de glories van de kartuize in Keulen. Rond haar geschiedenis houdt het Stadtmuseum, tot 21 september in de voormalige kartuizerkerk, een expositie.

studie, lektuur, gebed en handenarbeid in de cel. Alleen de broeders werken buiten. In de late namiddag worden in de kerk de vespers gezongen, gevolgd door een avondmaal. Om 20 uur begint de nachtrust.

De kartuizers leven sober. Vlees eten ze niet, vis zelden. Paus Urbanus V vond dat veel te streng en wou hun gewoonte versoepelen. Hij zei dat ze vlees moesten eten. Dat kwam bij de kartuizers niet goed aan. Ze stuurden een delegatie van 27 monniken naar de paus, van 88 tot 95 jaar, om hem aanschouwelijk aan zijn verstand te brengen dat het zonder vlees ook kon.

De paus liet zijn idee varen. Men kan zich voorstellen wat die tocht moet betekend hebben voor die oude mensen: het gebeurde in de 14de eeuw! De hele dag onderhouden de monniken zoveel mogelijk het stilzwijgen, maar één keer per week maken ze gezamenlijk of in groepjes een grote wandeling door de onbewoonde omtrek (als er die is). Soms duurt die wandeling een hele dag. Zo ziet er het leven van de kartuizers van buiten uit. Innerlijk leven ze in de aanwezigheid van God. Want niet hun cel maar God zelf is hun echte woonplaats, en wat daar gebeurt, verneemt niemand. Het zijn zonder uitzondering blije mensen.

Alleen kandidaten van tussen 20 en 40 jaar worden aanvaard, en die moeten dan zowel lichamelijk als geestelijk volkomen gezond zijn. Bij het minste symptoom van onevenwichtigheid worden ze doorgestuurd. Wie wordt er zo al kartuizer? Het antwoord op die vraag was een van Lockharts grootste verrassingen. Hij vond er sekuliere priesters,

dokters, gewezen kolonels, notarissen, zangers, herders, tuiniers, een kelner, een diplomaat, een spoorwegbediende, een Indische professor, een zoon van een bioskoop-magnaat, en zelfs een jockey. Die in staat zijn de nodige studies te doen, kunnen, als zij dat wensen, priester worden, de andere blijven broeder.

□

Het bekendste kartuizerklooster is *la Grande Chartreuse* dat gesticht werd door Bruno. Jaarlijks trekt het zo'n 100.000 toeristen. Auto's moeten ze achterlaten op minstens een kilometer afstand. Als hun nieuwsgierigheid sterk genoeg is, leggen ze de rest van de klimmende weg te voet af. Maar niemand geraakt de Chartreuse binnen. Men kijkt er aan tegen blinde muren. Wie wat meer wil zien, kan een kijk gaan nemen vanuit de hoogte van het omliggende gebergte.

De streek is wild en prachtig. Op een zekere afstand van de Chartreuse ligt de *Correrie*, een annex van het klooster waarin ten gerieve van de bezoekers een stuk van het grote pand zeer getrouw is nagemaakt, verlengd door een grote foto van de rest, en ook een kluis met verdieping, precies dezelfde als die waarin de monniken wonen. Er is ook een museum over de geschiedenis van de Orde. Voortdurend ruist er zachte gregoriaanse zang die de bezoekers stemt tot stilte en ingetogenheid.

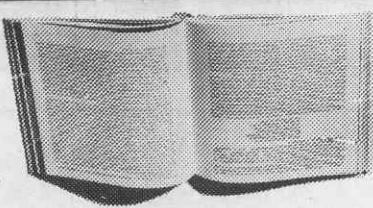
Wie rustig een uurtje doorbrengt in de *Correrie*, en de rest voor een tijd vergeet, komt er misschien anders uit dan als hij er is ingegaan. In vroegere tijden, vooral in de middeleeuwen, was de toegang niet zo gemakkelijk als nu, soms letter-

bezwijken onder het

V
d
A

Standaard der Letteren

hun spiritualiteit. □ Amsterdam, van de niet Michel van der *Gezelle* het uitsteken

stante beweging sinds

terklijke eenvoud van
□ r.
mst
als
over „der unbehaupte die zijn schryverstraak
het boek aandachtig
tien jaar essayistiek,

lijk halsbrekend. Dat belette de priors van heel Europa niet elk jaar te paard over de rotsige paden, en met gevaar te worden aangevallen door een beer of een bende wolven, de reis naar de Grande Chartreuse te maken om hun algemeen kapittel te houden.

□

Zoals alle middeleeuwse monniken waren de kartuizers op menig gebied inventief en droegen ze bij tot het ontstaan van landbouw en landelijke industrie. Bovendien hadden ze kennis van de botanie en plantensoorten waren er in de omtrek van de Grande Chartreuse in overvloed. Ze ontdekten dat ze van heel wat van die planten drankjes konden maken die niet slecht waren voor de gezondheid, en met die planten hebben ze zolang geëxperimenteerd tot ze er de fameuze gele en groene chartreuse konden uit distilleren.

Daar kwamen zo'n 130 verschillende planten bij te pas die ze gingen plukken in het woud of misschien kweekten in hun tuinen. De laatste formulé dateert van 1605. Zij wordt nog steeds zorgvuldig geheim gehouden. Het maken van de Chartreuse hebben ze nu aan anderen overgelaten, maar twee broeders hebben nog altijd de supervisie.

De Grande Chartreuse heeft alle ongelukken gekend. In 1132 werd ze bedolven onder een lawine waarbij verscheidene monniken omkwamen. Daarna werd ze tot vijfmaal toe verwoest door brand, want de gebouwen waren nog steeds van hout. In 1676 is men begonnen met een klooster te bouwen uit stenen van de streek. In 1688 was het voltooid. Het leek wel een kleine stad omringd met muren, en ruim genoeg om de deelnemers te herbergen van het jaarlijkse algemeen kapittel. Ten tijde van de Franse Revolutie werden de monniken verdreven; velen werden vermoord.

Maar de kartuizers kwamen terug totdat ze, zoals alle kloosterorden onder de Tweede Republiek, in 1903 werden verbannen. Van de verwarring van 1940 profiteerden ze om zich weer in het klooster te installeren. De Duitsers waren zeer geïntregeerd door de *Grande Chartreuse*, maar pas met een persoonlijke aanbevelingsbrief van Hitler werden enkele officieren binnengelaten. Ze gedroegen zich hoffelijk, en gaven zelfs de monniken toelating om in de omtrek mondvoorraad te zoeken waar ze die konden vinden. Wat de Duitsers nooit hebben geweten, is dat de Chartreuse een schuiloord was van de Résistance.

De spiritualiteit van de kartuizers was zeer eenvoudig. Het is anders moeilijk te verklaren dat een jonge monnik (die later de negende prior zou worden van de Grande Chartreuse onder de naam Guigo II) gemeend heeft een grote ontdekking te doen, door te vinden dat het bidden in vier trappen gebeurt: de *lectio*, de *meditatio*, de *oratio* en de *contemplatio*. Misschien ontdekte hij alleen maar wat hij allang spontaan had gedaan: beginnen met de *lektuur* van een tekst uit de H. Schrift, en dan daarover *nadenken*; maar al gauw ervaarde hij een zekere onmacht tegenover het geheim dat de tekst verbergt, en vanzelf ging hij dan God *bidden* om licht. In dat licht ging zijn gebed open in een vreugdevol *schouwen*.

De simpelheid en de ongedwongenheid van het kartuizergebed is die van elk spontaan gebed. Er zijn miljoenen mensen die weten wat bidden is, en dat het er vooral op aankomt stil te vertoeven in Gods nabijheid. Elk gebed, hoe kort ook, brengt de mens in een sfeer van verhevenheid waarin woorden niet veel meer komen doen. Maar elke mens zal bidden op zijn manier, want er zijn wellicht evenveel wijzen om God te vinden als er mensen zijn die hem zoeken. En het is nutteloos hierbij problemen te maken die er geen zijn.

L. VANDER KERKEN